

Łódź - 02.10.2020

dr hab. Robert Sobański prof. ASP
Instytut Architektury Wnętrz
Wydział Sztuk Projektowych
Akademia Sztuk Pięknych w Łodzi

RECENZJA ROZPRAWY DOKTORSKIEJ

„Znak przestrzenny w przestrzeni kulturowej jako instrument identyfikacji miejsca”

promotor: dr hab. Stanisław Sipiński, prof. UAP
autor: mgr Filip Żuchowski

Sporządzona na zlecenie Rady Wydziału Architektury i Wzornictwa
Uniwersytetu Artystycznego w Poznaniu
W przewodzie doktorskim w dziedzinie sztuk plastycznych, w dyscyplinie sztuki
projektowe

Zlecniodawca recenzji

Uczelnia: Uniwersytet Artystyczny w Poznaniu, Wydział Architektury i Wzornictwa.
Pismo z dnia 18 maja 2020 r. informujące o powołaniu mojej osoby uchwałą z dnia
22-06-2017 roku podjętą przez Radę Wydziału Architektury i Wzornictwa
Uniwersytetu Artystycznego w Poznaniu na recenzenta rozprawy doktorskiej
mgr Filipa Żuchowskiego

Do zlecenia została dołączona dokumentacja złożona przez doktoranta:

1. Wymagane w postępowaniu doktorskim, dokumenty i informacje. Całość materiału przekazana została również, w formie zapisu na nośniku CD
2. Portfolio - 118 stronicowy ilustrowany tom.
3. Rozprawa doktorska – 176 stronicowy ilustrowany tom podzielony na 6 rozdziałów

Dane doktoranta

Filip Żuchowski urodził się w 1989 roku w Łławie. W 2013 roku ukończył studia inżynierskie na Uniwersytecie Artystycznym w Poznaniu na kierunku Architektura i Urbanistyka broniąc pracę dyplomową licencjacką wykonaną pod kierownictwem prof. Stanisława Fiszera. W 2015 uzyskał tytuł magistra broniąc pracę dyplomową magisterską pod kierownictwem prof. Stanisława Fiszera i Mirosława Bałki. W tym samym roku rozpoczął studia doktoranckie na Uniwersytecie Artystycznym w Poznaniu na Wydziale Architektury i Wzornictwa, których efektem jest praca doktorska pod kierownictwem dr hab. Stanisława Sipińskiego.

W 2013 rozpoczyna pracę, jako architekt – projektant w biurze architektonicznym Fiszera Atelier 41. Od 2018 współpracuje również z biurem BBGK Architekci, a od 2019 również z Laboratorium BioDesign'u.

Od 2015 roku pracuje, jako dydaktyk w swojej macierzystej uczelni, na Wydziale Architektury i Wzornictwa. Prowadzić zajęcia dla studentów kierunków: architektura, wzornictwo, projektowanie mebla oraz design krajobrazu.

Podejmując się recenzji rozprawy doktorskiej i oceny osiągnięć artystycznych, dydaktycznych i zawodowych Pana Filipa Żuchowskiego muszę na wstępie zaznaczyć jak trudne zadanie postawił przed sobą doktorant. Próba zaprojektowania znaku przestrzennego, który stałby się powszechnie rozpoznawalnym, akceptowalnym symbolem miasta, ogniskującym jednocześnie jego kulturową tożsamość to zadanie w mojej ocenie wręcz niewykonalne. Nie znam przypadku, gdzie w odniesieniu do małych miejscowości to się udało. Czy to w takim razie dobry temat na doktorat? Tak, bardzo dobry.

Dorobek twórczy, dydaktyczny i organizacyjny

Wszystkie informacje na temat swoich dokonań i działalności doktorant zawarł w wydrukowanym tomie o charakterze „Portfolio” i jej znacznie bogatszej w informacje wersji elektronicznej. Całość podzielił na osiem części:

- Nagrody i wyróżnienia
- Osiągnięcia artystyczne
- Projekty architektoniczne
- Publikacje naukowe
- Konferencje i prezentacje
- Prace badawcze
- Działalność dydaktyczna
- Referencje

Zaczyna nietypowo od nagród i wyróżnień (zwyczajowo zostawia się to na koniec), które już dają sygnał o bogatej i zróżnicowanej jego działalności. Na uwagę zasługują okolicznościowy medal na 100-lecie UAP i I Nagroda i Nagroda Publiczności w VIII Konkurs Filmów Niezależnych „5 minut z życia codziennego” za film „Box Office” nakręcony wspólnie z Jackiem Borkowiczem.

Do osiągnięć artystycznych zalicza udział w wystawie pokonkursowej na projekt koncepcji rzeźbiarsko-architektonicznej na pomnik upamiętniający wypędzenia Wielkopolan w czasie II Wojny Światowej zrobiony wspólnie z Łukaszem Spychajem, oraz udział w wystawie pokonkursowej na opracowanie koncepcji architektonicznej Mostu Pieszego Rowerowego przez Wisłę gdzie jest członkiem większego zespołu w składzie: Stanisław Fiszer, Krystyna Fiszer, Katarzyna Magdzik, Piotr Mieszkowski, Jean-Marc Weill. Ponadto, co potwierdza dużą aktywność na tym polu, wymienia jeszcze 13 wystaw, na których w 9 przypadkach prezentuje swoje indywidualne dokonania przede wszystkim prezentując (6 razy) projekt siedziska „Bea Seat”.

Przedstawiane dalej projekty architektoniczne to efekty praktyki w renomowanych biurach architektonicznych takich jak: Fiszer Atelier 41 pod kierunkiem wybitnego architekta Stanisława Fiszera (8 pozycji o wysokim stopniu komplikacji) oraz BBGK Architekci (2 na porównywalne do poprzednich poziomie pozycje). Szkoda, że autor nie określił procentowego udziału i roli, jaką odegrał w prezentowanych dziełach. Można jednak założyć, że praca w tak renomowanych i doświadczonych zespołach wiązała się ze znacznym rozwojem twórczym i rzetelnym opanowaniem warsztatu projektowego.

W dalszych częściach doktorant prezentuje swoje publikacje (3 pozycje) i wygłoszone na konferencjach prelekcje (3 pozycje), z których na szczególną uwagę zasługuje wykład wygłoszony na Universidad Nacional Autónoma de México pt. „Memorial as an art of commemoration” będący pokłosiem rozdziału w monografii wydanej przez Katedrę Bioniki i Krajobrazu Uniwersytetu Artystycznego w Poznaniu pt. „Memoriał, jako sztuka upamiętnienia” i zawarte w nim zdanie, że „*Potrzebujemy świeżości myśli na temat teorii form...*”

Na wyróżnienie zasługuje przedstawiona w kolejnych częściach działalność badawcza (3 projekty badawcze) i dydaktyczna z okresu studiów doktoranckich, przejawiająca się przede wszystkim w sprawnej organizacji przeróżnych wystaw i warsztatów studenckich (13 pozycji).

Przedstawiony dorobek twórczy, dydaktyczny i organizacyjny to aż 52 wysoko ocenione przez mnie pozycje świadczące o szerokich, ale jasno ukierunkowanych zainteresowaniach Pana Filipa Żuchowskiego. Przejawia się w nich sylwetka zdolnego, pracowitego człowieka gotowego do dalszych wyzwań.

Ocena rozprawy doktorskiej

Praca doktorska pt. „Znak przestrzenny w przestrzeni kulturowej, jako instrument identyfikacji miejsca” to 176 stronicowy, ilustrowany (60 pozycji) tom opracowany na podstawie wielu źródeł. Składa się z Wprowadzenia a następnie z zasadniczej treści podzielonej na 3 części zawierające w sumie 9 rozdziałów:

Część I. Komentarz tekstowy

Rozdział I. Znak

Rozdział II. Przestrzeń kulturowa

Rozdział III. Od identyfikacji do instrumentalizacji

Rozdział IV. Miejsce a miasto

Część II. Plan / program

Rozdział I. Uwarunkowania funkcjonalno-przestrzenne

Rozdział II. Prezentacja wybranych przykładów wraz z autorskim opisem

Rozdział III. Program przestrzenny

Część III. Projekt

Rozdział I. Stan istniejący zagospodarowania terenu

Rozdział II. System realizacji i konstrukcja obiektu

Całość zakończona jest podsumowaniem zawierającym - wnioski i efekty oraz uzupełniona o wykaz ilustracji i bibliografię.

Na wstępie w wprowadzeniu autor zwraca uwagę na bardzo osobisty charakter zawarty w pracy poszukiwań. Przestrzeń poddana badaniom to jego rodzinne miasto Iława. Z jednej strony to duży atut ze względu na pogłębioną o osobiste, wieloletnie doświadczenia wiedzę na temat badanego miejsca. Z drugiej strony może brakować świeżego, uwolnionego od przyzwyczajajęń podejścia, owocującego oryginalnym pomysłem.

W części pierwszej, trochę niefortunnie zatytułowanej „komentarzem tekstowym” ze względu na jego znaczeniowo zbyt ogólnikowy charakter, autor koncentruje się na nakreśleniu teoretycznego tła do swoich dalszych działań. Definiuje pojęcie znaku przestrzennego, próbuje określić jego potencjał i rolę w przenoszeniu komunikatów kulturowych. Dużo uwagi poświęca jego relacji z przestrzenią, w której istnieje lub ma zaistnieć. Bada wzajemne wpływy formy znaku i zakodowanej w nim informacji lub znaczeniowego przekazu. Porusza również bardzo istotne z punktu percepcji zmysłowej znaków przestrzennych zagadnienia różnych niuansów komunikacji wzrokowej u człowieka. Są to bardzo pogłębione badania, oparte na wielu poważnych źródłach z ciekawymi przykładami, cytatami i wnioskami, z którymi, jeśli chodzi o meritum sprawy, trudno się nie zgodzić.

Część II - Plan / program to według mnie najlepszy i najciekawszy (również najobszerniejszy) fragment dysertacji, w którym autor bada i opracowuje kryteria (w pracy określa je, jako kategorie, czego w kontekście znaczenia tego słowa nie rozumiem) do swoich docelowych działań projektowych znaku przestrzennego takie

jak: uwarunkowania funkcjonalno-przestrzenne, referencje przestrzeni dziejów oraz program przestrzenny.

Rozdział 1 tej części w całości odnosi się do analizy i charakterystyki miejsca – miasta Ławy -, w którym projektowany znak przestrzenny ma się znaleźć i odcisnąć swoje piętno. Autor wskazuje i uzasadnia wybór konkretnej lokalizacji określając jej charakterystyczne cechy. Bada przestrzeń kulturową miasta, próbuje zrozumieć jak ławianie postrzegają otaczające ich, na co dzień zjawiska przestrzenne. Zwraca uwagę na fantastyczne, jak sam pisze, położenie geograficzne Ławy i wynikające z niego konsekwencje. Nakreśla rys historyczny i przytacza przykłady świadczące o jego dużej rozpoznawalności. Całość kończy nakreśleniem konkretnych, można nawet uznać, że szczegółowych, a przede wszystkim sensownych założeń projektowych.

Rozdział II poświęca na prezentację i ciekawą analizę wybranych światowych przykładów, kluczowych dla formowania definicji znaku przestrzennego, które mogą się stać inspiracją i punktem odniesienia do swoich dalszych działań na tym polu. Z pięciu przytoczonych najciekawszym i najlepiej opisanym przypadkiem są Wieże Satelitarne w Meksyku. Widać tu emocjonalny do nich stosunek autora i chyba bezpośredni wpływ na ostateczną formę własnego rozwiązania projektowego

W rozdziale III analizuje przykłady realizacji form rzeźbiarskich w przestrzeniach zielonych, co ma szczególne znaczenie ze względu na docelowe miejsce finalnego rozwiązania. Z tego samego powodu, słusznie opisuje zjawiska identyfikacji przestrzennej zachodzące na autostradach na ciekawym przykładzie znaku restauracji McDonald. Prowadzi badania w oparciu o prace takich twórców jak m.in. Miles Davis (dość nieoczywisty w tym punkcie), Gustaw Zemła, Kazimierz Malewicz mające pomóc w decyzjach przy wyborze formy ostatecznej. Analizuje również znak przestrzenny – witacz istniejący do 1994 na wjeździe do Ławy, do którego zdradza swój emocjonalno – sentymentalny stosunek.

Przedstawione w pracy dwie części o charakterze badawczo – analitycznym można ją uznać za bardzo udane, ciekawe, przejrzyste w odbiorze, dobrze zakomponowane. Jedynie niekiedy autor gubi się w zawiłościach formułowanych przez siebie myśli niepotrzebnie komplikując formę przekazu. Używa np. sformułowania – skrzyżowanie o ruchu okrężnym, zamiast napisać po prostu – rondo. Myślę, że jeszcze lepiej zilustruje to zacytowane z pracy zdanie „*Bycie z takiego miejsca wyjątkowego jak Miasto Satelitarne, oznaczało szczególną idiosynkrazję. Kultura centrum handlowego, kult samochodu i pewien zaostyczny konsumpcjonizm są częścią cech, które jednoczą mieszkańców. Od czasu jego powstania, elementy tożsamości i dumy zostały pomyślane, jako ich własna heraldyka, z którą każda z "supermanzan" miasta zostałaaby zidentyfikowana.*” (proszę autora o przetłumaczenie)

Zamykająca, trzecia część dysertacji dotyczy w całości projektu ławskiego znaku przestrzennego. Poprzedzona jest zdaniem Augustusa Pugina z 1836 roku, że

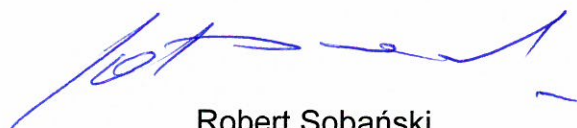

„Można *dekorować konstrukcję, ale absolutnie nie konstruować dekorację*”.

Zastanawia mnie ten cytat w kontekście przedstawionego zadania, bo co doktorant właśnie robi projektując swój obiekt? Konstruuje dekorację! Niezależnie od tej wątpliwości, proces projektowy poprowadzony jest bardzo rzetelnie i logicznie. Autor przeprowadził skrupulatne analizy widoczności w zależności od najazdów, odbioru z różnych perspektyw, możliwości wielorakich percepcji przez odbiorców. Projekt zawiera wstępny kosztorys, rozwiązania konstrukcyjne i decyzje materiałowe. Posiada wszelkie cechy predestynujące go do dalszej realizacji i świadczy o wysokich umiejętnościach projektowych autora. Trudno go jednak ocenić pod względem formalnym, tym bardziej, że taki osąd zawsze ma cechy subiektywne. Ocenę utrudniają bardzo schematyczne wizualizacji bez odpowiedniej gry światła i niuansów percepcji faktur materiałowych. Trudno również ocenić, bez odpowiedniej perspektywy czasowej, jego przyszłą rolę w tożsamości miasta i zdolność przenoszenia kodów kulturowych. Jak na wstępie przyznałem doktorant podjął się bardzo trudnego zadania, gdzie efekt końcowy zawsze będzie budził wątpliwości. Myślę, że pracę utrudnił mu dodatkowo przez lata wyrobiony, emocjonalny stosunek do miejsca a zwłaszcza sentymentalne podejście do starego „witacza”. Tym niemniej doceniam podjęcie tak wymagającej próby, bez której całą pracę trudno by było uznać za kompletną.

Konkluzja

Wysoko oceniając rozprawę doktorską oraz efekty działalności artystyczno-projektowej, naukowej i dydaktycznej doktoranta w odniesieniu do wymagań art. Ustawy z dn. 14.03.2003r. (dz. U. z 2003 r., nr 65, poz. 595, Dz. U. 2005 r. nr 164, poz. 1365, Dz. U. z 2011 r. nr 84 poz. 455) uprzejmie informuję Szanowną Radę Wydziału Architektury i Wzornictwa Akademii Sztuk Pięknych w Gdańsku, o istotnej, w moim przekonaniu, wartości pracy doktorskiej Pana mgr Filip Żuchowski oraz, że przedłożona, recenzowana przeze mnie praca spełnia wymagania stawiane pracom doktorskim przewidziane w art. 13 ustawy z dnia 14 marca 2003 „O stopniach naukowych i tytule naukowym oraz stopniach i tytule w zakresie sztuki”. Popieram też wniosek o nadanie Panu mgr Filipowi Żuchowskiemu stopnia naukowego doktora w dziedzinie sztuk plastycznych w dyscyplinie sztuki projektowe.

Robert Sobański